

Intervenció per a la promoció d'actituds de *fair play* en futbolistes cadets*

PERE PALOU SAMPOL**

Professor titular d'Escola Universitària de l'Àrea d'Educació Física i Esportiva de la Universitat de les Illes Balears

PERE A. BORRÀS ROTGER

Professor col·laborador de l'Àrea d'Educació Física i Esportiva de la Universitat de les Illes Balears

FRANCESC XAVIER PONSETI VERDAGUER

Professor titular d'Escola Universitària de l'Àrea d'Educació Física i Esportiva de la Universitat de les Illes Balears

JOSEP VIDAL CONTI

Professor col·laborador de l'Àrea d'Educació Física i Esportiva de la Universitat de les Illes Balears

MIQUEL TORREGROSA ÀLVAREZ

Professor lector del Departament de Psicologia Bàsica, Evolutiva i de l'Educació de la Universitat Autònoma de Barcelona

Correspondència amb autors

** pere.palou@uib.es

Resum

En aquest article es descriuen els processos de disseny i elaboració d'una intervenció per a la promoció del *fair play* i l'esportivitat i també l'estudi realitzat per tal de comprovar-ne l'efecte. En línies generals, podem observar que les actituds dels joves esportistes durant la pràctica esportiva tenen tendència a mostrar una actitud d'acord davant de la victòria, una actitud d'acord davant de la diversió i l'esperit de joc i una actitud d'indiferència davant del joc dur. Un cop realitzada la intervenció no s'aconsegueix de canviar les actituds, tot i que s'aconsegueix de racionalitzar la mesura de les actituds amb una tendència a sobrevalorar les seves actuacions positives i a ocultar les socialment negatives.

Paraules clau

Esportivitat, *Fair play*, Intervenció, Actituds, Pràctica esportiva, Adolescents.

Abstract

Intervention to promote fairplay attitudes on young soccer players

Process to design and develop a protocol for sportpersonship and fair play promotion intervention is described in this paper, the posterior study to check the influence of the intervention is related too. In a regular basis we can observe that young soccer players are more oriented to attitudes towards victory and enjoyment and they are not oriented to aggression. The intervention was not succesfull to change the orientation of the attitudes but was succesfull in to relativize the mesure of the attitudes of young soccer players with a high tendence to describe themselves as very high qualifications in positive social attitudes and to hide negativelly attitudes.

Key words

Fairplay, Intervention, Attitude, Sport practice, Teenagers.

Introducció

Un seguit de recerques s'han interessat a comprovar si l'esport influencia les característiques personals dels seus practicants: actituds, personalitat o caràcter (vegeu Shields i Bredemeier [1994] per a una revisió del tema). La majoria d'estudis segueixen algunes de les possibilitats següents: comparar atletes amb no practicants; comparar atletes d'alt nivell amb atletes de baix nivell

de participació; o comparació d'atletes participants en diferents esports. Els dissenys utilitzats en la majoria dels estudis permeten de treure conclusions només en poblacions similars a la de la mostra, i en relació amb la seva tipologia esportiva. Alguns treballs no arriben als mínims per poder considerar-los com a fiables.

La cooperació, l'altruisme i el fet de compartir són comportaments socials que alguns autors han argumentat

* Aquest article es va realitzar, en part, gràcies al Projecte I+D: "Motivación deportiva y deportividad" (BSO2003-04301).

que són encoratjats a través dels esports d'equip o esports col·lectius; Cooper (1982) exposa que, per exemple, les relacions entre els membres dels equips mediatitzen en contra de l'egoisme i promocionen una base de comportament altruista. Armstrong (1984) va analitzar les escoles de primària d'Anglaterra i dels Estats Units d'Amèrica on els esports jugaven un paper important dins el currículum d'aquestes escoles; així, va concloure que l'esport afavoreix l'adquisició de valors com ara el treball en equip, el joc net i el fet de comportar-se com un "gentleman". Dissortadament, no va aportar dades empíriques per contrastar la seva anàlisi.

Estudis com el de Grineski (1989) determinen que els jocs i esports modificats i/o alternatius que promouen la cooperació, poden afavorir comportaments prosocials. Lamentablement, aquests estudis només han estat realitzats en nins (8-10 anys) o en poblacions amb necessitats especials. Malgrat tot, després de revisar exhaustivament diferents estudis rellevants, Coakley (1990) i Stevenson (1985) van concloure que hi ha poca evidència d'efectes de socialització a través de l'esport.

D'altra banda, els crítics de l'esport contemporani utilitzen sovint el tema de l'agressió en l'esport. Una mirada ràpida als noticiaris esportius posa de manifest moltes anècdotes sobre violència o agressions. En aquest sentit, alguns autors han argumentat que el nivell d'agressió relativament controlat que suposa l'esport proveeix una sortida socialment acceptable d'instints agressius o la sortida de certes frustracions. Fernández i Olmedo (1998) mostren la relació existent entre la pràctica de l'esport i l'agressivitat de les persones en diferents àmbits de la seva vida. Sembla ser que no existeixen canvis significatius en els nivells d'agressivitat que mostren el grup no orientat cap a la competició i el grup control de no practicants.

Bredemeier (1994) va trobar que els nins i nines que es descriuen ells mateixos com a més agressius en l'esport, també tendien a considerar-se ells mateixos com a més agressius en altres aspectes de la vida. Una vegada més no s'ha pogut establir cap relació de causa-efecte per motiu de la naturalesa correlacional de l'estudi.

Hahm (1990), en un treball transcultural va proposar comparar el raonament moral entre estudiants universitaris, estudiants universitaris especialitzats en educació física i estudiants esportistes als Estats Units d'Amèrica. Els resultats mostraren que els especialistes en educació física i els estudiants esportistes van tenir puntuacions significativament més baixes (en funció del qüestionari sobre teoria moral de Kohlberg), que no pas els es-

tudians en general, en raonament moral i específic de l'esport respecte a tres valors universals (honestat, responsabilitat i justícia). Les conclusions a les quals va arribar l'estudi van ser que els estudiants en general tenen un pensament moral més alt que no pas els estudiants esportistes o els especialistes en educació física.

Un interessant estudi observacional de conductes de *fair play* en l'esport, és el presentat per Rainey i Cherrilla (1992) l'objectiu del qual era examinar el conflicte entre els àrbitres, jugadors i entrenadors de beisbol amateur. Els conflictes eren classificats com a comentaris menors, disputes lleugeres, i discussions acalorades. Els resultats van confirmar que és estrany que es produeixin conflictes seriosos al beisbol amateur, però que els participants poden provar de manipular els àrbitres a través de disputes lleugeres.

Vieira (1993) en una recerca feta al Brasil entre setanta-quatre subjectes, proposa la identificació i comparació del nivell de raonament moral en adolescents involucrats en pràctica esportiva. Les dades obtingudes mostren divergències en el raonament moral entre la vida diària i la vida esportiva en alumnes no esportistes, mentre que mostra una correspondència entre nivell de raonament moral en la vida diària i en l'esport en alumnes practicants d'activitat física.

Així mateix, Brown (1993), en una investigació en l'àmbit escolar en què va relacionar l'orientació de la meta amb la percepció de valors socials personals, va demostrar els resultats següents:

- Com més experiència esportiva, més orientació envers la victòria o envers establir superioritat sobre el contrari.
- A més experiència esportiva, pitjor conducta esportiva (joc net i esportivitat).
- A més nivell de raonament moral en la vida real, millor conducta en la pista de joc.

D'aquests resultats l'autor va concloure que si bé la practica esportiva entre els joves no sembla afavorir el raonament moral ni els valors prosocials, tampoc no hi va en contra. Aquests resultats també els matisa l'estudi de Beller i Stoll (1995), que amb una mostra de 1.330 subjectes entre practicants i no practicants, conclou que els esportistes raonen amb menor consistència i imparcialitat que no pas els no practicants.

Lee (1993), al seu treball realitzat per encàrrec del Consell d'Europa, proposa la identificació de valors, basat a fer entrevistes semiestructurades a nens i nenes

d'entre 12 i 16 anys. Aquestes entrevistes van ser sotmeses a anàlisi de continguts i es van abstrure les categories que n'indicaven els valors.

Segons aquest autor, el triomf és un valor apreciat pels adolescents, a partir del moment que l'esport és competitiu i marca un guanyador i un perdedor, així els nins aprecien que guanyar és un objectiu, i es té en consideració. També van ser valors importants els relacionats amb el fet d'assolir una imatge pública. En canvi, el valor de salut no és considerat gaire important pels joves. Es van obtenir resultats similars, utilitzant aquests instruments, en futbolistes catalans de 12 a 16 anys, (Cruz, Boixadós, Valiente i Capdevila, 1995).

En uns treballs de Gutiérrez i Montalbán (1994) i de Gutiérrez (1995a) es van realitzar diferents investigacions relacionades amb els valors; en una d'aquestes van analitzar una sèrie de dibuixos animats emesa per televisió basada en el futbol. Les conclusions van ser que els valors transmesos per aquesta sèrie eren sobretot de caràcter individualista, orientats a l'aconseguint de l'èxit, guanyar per damunt de tot, sobrevalorar la figura del líder i triomfar. En un altre estudi, Gutiérrez (1995b) va analitzar els possibles efectes de la variable edat en la preferència de valors socials i personals; es va trobar que a partir dels 14 anys, l'agressivitat imperava per sobre de l'esportivitat.

Hem de destacar, d'altra banda, que l'activitat física i concretament la pràctica esportiva dels joves pot comportar desavantatges, tal com assenyalen Lee (1993), i Weiss (1993). Això és així quan es formen equips esportius i s'organitzen campionats al marge de l'escola, copiant mimèticament el model de l'esport professional (esport espectacle). En moltes ocasions, l'esport dels joves en edat escolar respon més als interessos dels adults que no pas a les necessitats dels nins. Igualment, el desenvolupament moral dels esportistes joves es debilita quan observen comportaments antiesportius de companys o esportistes professionals que, mitjançant trampes, enganys, dopatge o comportaments violents, intenten d'aconseguir l'èxit a qualsevol preu.

Existeix, per tant, un estat d'opinió prou generalitzat en què s'assumeix que l'esportivitat es va perdre en l'esport infantil i juvenil. Malgrat tot, els educadors de l'esport pensen que la visió positiva o negativa de la participació en pràctiques esportives es troba determinada i depèn de l'orientació que li donin els organitzadors de les competicions esportives, els àrbitres, jutges, entrenadors, i també del paper dels pares, els amics i en general del públic que assisteix a les competicions esco-

lars. De la mateixa manera, Cruz, Boixadós, Valiente i Torregrosa (2001), afirmen que l'entorn esportiu ajuda al desenvolupament moral dels participants quan l'esport es juga en correspondència amb unes regles, i a més a més se segueix l'esperit del reglament amb una actitud de *fair play*. Malgrat la importància del tema, no és fins a la dècada dels anys noranta que comencen a fer-se estudis empírics sobre l'esportivitat en l'esport escolar, bo i analitzant els valors, actituds i comportaments que transmet l'esport (Cruz, Boixadós, Valiente i Capdevila, 1995, Lee, 1993). L'objectiu d'aquest estudi és analitzar les actituds de *fair play* en futbolistes cadets i veure els efectes d'una intervenció per promoure el joc net.

Mètode

Participants

Els subjectes que van formar part de la investigació són els jugadors cadets de la categoria primera regional de 18 equips de futbol dels grups A i B (nivell més alt) de la lliga balear organitzada per la Federació Balear de Futbol, escollits aleatòriament. El grup mostra estava format per un total de 245 jugadors de 15 i 16 anys, dividits en grup control (N = 136) i grup experimental (N = 109). Sobre el grup experimental es va aplicar una intervenció destinada a millorar l'esportivitat i el *fair play*.

Procediment

En la fase de línia de base es va administrar l'Escala d'Actituds de *Fair play* (EAF) de Boixadós (1998) a tots els participants. Després es va realitzar la fase d'intervenció sobre el grup experimental format per 9 equips i 109 jugadors, distribuïts per tota l'illa, en el format de tres sessions independents per a cada un dels equips. Un cop finalitzada la intervenció i cap al final de la temporada es van tornar a passar els qüestionaris als equips del grup experimental i del grup control.

La intervenció dissenyada es va centrar en els tres grups de persones principalment implicades –entrenadors, jugadors i pares– resultant una triple actuació per tal de promoure l'esportivitat en els jugadors. La intervenció realitzada sobre els entrenadors va consistir en un dossier de promoció del *fair play* i l'esportivitat en el futbol en edat escolar, d'elaboració pròpia, basat en el protocol d'assessorament a entrenadors de Boixadós (1998), Borràs, Palou, Ponseti i Cruz (2003) i Viciano i Zabala

Pesos factorials	Factor 1 : VICTÒRIA
,627	11. faria trampa si pensés que m'ajuda a guanyar
,622	22. és acceptable que un jugador protesti a l'àrbitre les seves decisions
,617	15. quan tinc oportunitat engany l'àrbitre
,581	3. entrar dur està justificat si el públic ho espera
,562	8. és acceptable demanar que l'àrbitre expulsi un jugador de l'equip contrari
,560	1. quan jugo a futbol el resultat final és el més important
,543	16. un jugador contrari a punt de marcar un gol s'ha d'aturar sense compassió
,511	21. és acceptable que un equip jugui brut si l'altre equip també hi juga
,457	14. el més important en el campionat és ser el primer en la classificació
,457	20. és acceptable que un jugador perdi temps per assegurar-se la victòria
,381	19. en el futbol és més important guanyar que divertir-se
,326	4. està bé fer trampa si ningú se n'adona
Pesos factorials	Factor 2: JOC DUR
,704	7. em molesta la gent que quan juga només vol guanyar
,555	10. accepto perdre quan l'equip contrari juga millor*
,523	6. està mal fet molestar i trencar la concentració dels contraris*
,436	5. no és acceptable que un jugador inciti a lesionar a un jugador del contrari*
,331	17. s'han d'aprofitar les ocasions en què el contrari té un jugador al terra
,324	12. és acceptable que un jugador reaccioni violentament quan ha rebut una falta
Pesos factorials	Factor 3: DIVERSIÓ I ESPERIT DE JOC
,715	9. s'ha de tirar la pilota a fora quan un jugador de l'equip contrari està lesionat
,627	13. en el futbol divertir-se jugant és el més important
,525	18. en qualsevol categoria passar-s'ho bé hauria de ser el principal objectiu
,387	2. un jugador ha d'acceptar sempre les decisions de l'àrbitre sense protestar

* S'interpreten en sentit invers.

Taula 1

Escala d'actituds de fairplay. Interpretació del contingut dels ítems en tres factors.

(2004), i incloent-hi una part d'activitats pràctiques a realitzar per l'entrenador. Sobre els jugadors es proposa una intervenció a través de la difusió d'un tríptic per a la promoció de l'esportivitat i una intervenció pràctica a través de la resolució de situacions de conflicte.

Adreçat als pares dels jugadors, es va fer la difusió del tríptic de la campanya de promoció de l'esportivitat dirigida a famílies amb nins i nines que participen en competicions esportives (Cruz, Boixadós, Torregrosa i Valiente, 2000).

L'aplicació de la intervenció als entrenadors i als jugadors es va fer a través de tres sessions teoricopràctiques i la difusió dels tríptics i dossiers. Pel que fa als entrenadors es va fer de la forma següent: es va treballar sobre el dossier que conté definicions de *fair play*

i esportivitat, accions per promoure l'esportivitat, recomanacions específiques per promoure l'esportivitat, i tasques pràctiques per provocar i resoldre situacions de conflicte a través de tres tipus de jocs modificats sobre la col·laboració, la col·laboració oposició, i una activitat específica per provocar una situació de conflicte.

La intervenció aplicada sobre els jugadors es va fer a dos nivells, la difusió d'un tríptic per a jugadors que conté definicions de *fair play*, recomanacions sobre actituds a adoptar, drets dels jugadors, decàleg d'accions del que s'ha de fer, objectius del *fair play* en l'esport i beneficis del joc net. La intervenció pràctica es va fer a través de tres sessions, comptant amb la col·laboració de l'entrenador i posant en pràctica les tasques de jocs modificats.

Instruments

Escala d'actituds de *fair play* (EAF): elaborada per Boixadós (1998), que consta de 22 ítems per avaluar les actituds dels jugadors davant situacions relacionades amb el futbol. Els diversos ítems del qüestionari inclouen diferents idees de les actituds que es donen en la pràctica esportiva i que permeten d'expressar el grau d'acord i/o desacord en relació amb aquesta actitud. Cada ítem va acompanyat d'una escala Lickert de resposta d'1-5, de forma que 1 significa estar molt en desacord amb la frase i 5 significa estar totalment d'acord amb la frase.

- 1 = Estic *molt en desacord* amb la frase
- 2 = Estic *en desacord* amb la frase
- 3 = *Ni estic d'acord ni en desacord* amb la frase
- 4 = Estic *d'acord* amb la frase
- 5 = Estic *molt d'acord* amb la frase

Resultats

Es presenten dos tipus de resultats: 1) els de l'estudi confirmatori del qüestionari; i 2) els de la passada inicial del qüestionari a principi de temporada (fase de línia de base), i els de la passada del qüestionari a final de temporada, després de la intervenció realitzada sobre el grup experimental.

Estudi confirmatori del qüestionari

En primer lloc, es va realitzar una anàlisi factorial amb els ítems que formen el qüestionari per veure si s'agrupaven en les tres categories previstes. Una vegada interpretada la solució feta per rotació "varimax", les categories queden agrupades en el nostre estudi en funció dels pesos factorials de la matriu factorial feta per rotació, a partir de la qual s'interpreten els factors (Vegeu *taula 1*).

Una vegada interpretats els factors, es generen les variables, *Victòria*; *Joc dur*; i *Diversió i esperit de joc*.

Anàlisi dels resultats del qüestionari al principi i al final de la temporada

En aquest cas, la prova estadística utilitzada per a la comparació de les mitjanes és la "*t de Student*", a través d'una anàlisi de mesures repetides.

Pel que fa a la variable, actitud davant de la victòria

Pel que fa a la variable actitud davant de la victòria, com podem veure a la *taula 2*, no hi ha diferències sig-

nificatives ni al principi ni al final de la temporada, tant per al grup experimental com per al grup control.

Pel que fa a la variable, actitud davant del joc dur

Pel que fa a la variable actitud davant del joc dur podem veure a la *taula 3* la comparació entre el principi i el final de temporada, tant per al grup experimental com per al grup control. Els resultats mostrats pels joves adolescents mallorquins demostren una actitud més propera a la indiferència envers el joc dur, tant si han rebut una intervenció com si no.

Pel que fa a la variable actitud davant la diversió i l'esperit de joc

Pel que fa a la variable actitud davant la diversió i l'esperit de joc, podem veure a la *taula 4* la comparació entre el principi i el final de la temporada, tant per al grup experimental com per al grup control. No hi ha diferències significatives per a la variable "diversió i esperit de joc", ni al principi ni al final de temporada

Grup	N	Principi	Final	t	Significació
Experimental	109	3,22	3,18	,441	,660
Control	136	3,28	3,30	,980	,329

▲

Taula 2

Anàlisi de la variable "Victòria" pel grup experimental i grup control al principi i al final de temporada.

Grup	N	Principi	Final	t	Significació
Experimental	109	2,74	2,61	1,707	,091
Control	136	2,72	2,74	,654	,514

▲

Taula 3

Anàlisi de la variable "Joc dur" pel grup experimental i grup control al principi i al final de temporada.

Grup	N	Principi	Final	t	Significació
Experimental	109	4,19	4,11	,875	,384
Control	136	4,20	4,17	,568	,571

▲

Taula 4

Anàlisi de la variable "Diversió i esperit de joc" pel grup experimental i grup control al principi i al final de temporada.

entre el grup experimental. Els resultats mostrats pels joves futbolistes mallorquins demostren una actitud molt propera a l'acord davant de la diversió i l'esperit de joc, tant si han rebut una intervenció com si no.

Discussió

Amb l'objectiu d'avaluar l'estat actual de l'esportivitat en els futbolistes de categoria cadet a Mallorca, i de comprovar la idoneïtat d'una intervenció per millorar-ne l'esportivitat, aquesta recerca es va centrar en l'anàlisi de les actituds davant de la pràctica esportiva dels nostres jugadors adolescents, utilitzant l'Escala d'Actituds del *Fair play*, (EAF) de Boixadós (1998).

Un cop realitzat l'estudi confirmatori del qüestionari, s'han confirmat els factors esperats, tot i que alguns dels ítems s'han distribuït en alguns dels factors no esperats. Els factors resultants són *Victòria*, *Joc Dur i*, *Diversió i esperit de joc*. En aquest cas i comparant l'anàlisi factorial amb el d'altres estudis (Cruz, Boixadós, Torregrosa, i Mimbreno 1996; Cruz, Boixadós, Capdevila, Mimbreno, Torregrosa, i Valiente 1999; Cruz, Boixadós, Torregrosa, Valiente, 2000) en què s'hagi aplicat exactament la mateixa versió del qüestionari, existeixen diferències que podem determinar per les particularitats d'edat, lloc i cultura dels subjectes enquestats.

Quant a la Victòria, podem veure que no hi ha diferències significatives entre el grup experimental i el grup control ni al principi de la temporada ni al final d'aquesta, quan el grup experimental ha rebut la intervenció. Ara bé, sí que podem veure unes lleugeres diferències que mostren que el grau d'acord que estableixen els subjectes representa un petit augment pel que fa al grup control, tot i això les diferències no són estadísticament significatives. Aquests resultats ens indiquen que pel que fa a la variable actitud davant la Victòria, la intervenció no ha tingut un efecte positiu ni negatiu sobre els subjectes, cosa que contradia les suposicions d'alguns autors (Gibbons i Ebbeck 1997) que afirmen que mitjançant la intervenció es poden millorar les actituds en relació amb l'ànsia o l'afany de Victòria. Després d'aquest treball podem afirmar que amb una intervenció com la dissenyada no arribem a canviar les actituds davant la Victòria, cosa que potser no hauria d'ésser considerada com a quelcom negatiu, sinó com un reflex de la societat netament competitiva que implica els seus subjectes a valorar la Victòria com a quelcom important, malgrat que el nivell de respostes es mou en unes puntuacions properes a la indiferència (3 sobre 5). Recordem que les

actituds són les predisposicions per al comportament i poden ser positives o negatives segons situacions específiques (Torregrosa i Lee 2000).

Pel que fa a la variable actitud davant del Joc dur, hem vist com aquesta variable tampoc no es modifica després de la intervenció sobre el grup experimental; les petites diferències que es donen no són prou significatives per tenir-les en compte. Això ens dona una idea de com pot resultar de difícil canviar l'actitud, és a dir, el que els subjectes pensen dels comportaments que tindran quan facin esport. En canvi, per les dades complementàries sobre comportaments de *fair play* que tenim d'aquesta investigació (Borràs, Palou, Ponseti i Cruz, 2003), aquests sí que han canviat molt. La reflexió, doncs, és la següent: les actituds abans de la intervenció distaven molt dels seus comportaments, és a dir, es comportaven amb un nivell de comportaments antiesportius alt i les seves predisposicions als comportaments (actituds) eren molt properes a una situació d'esportivitat i joc net també alt. Després de la intervenció, el grup control continua igual, ara bé el grup experimental ha ajustat els seus comportaments a les seves actituds, tot donant coherència al seu pensament.

Pel que fa a les actituds davant la diversió i l'esperit de joc, hem vist que no hi ha diferències després de la intervenció, per tant no hem influït en aquesta variable. D'altra banda, podem veure que el grau d'acord envers aquesta variable és altíssim i que se situa en un grau d'acord de fins a un 4,2 sobre 5. Amb aquests resultats es confirma la tendència envers la diversió dels adolescents de Mallorca, fet que ja havien comprovat Ponseti, Gili, Palou i Borràs (1998), Palou, Borràs, Ponseti, Garcia-Mas i Cruz (2003) i Palou, Ponseti, Gili, Borràs i Vidal (2005). En referència a altres estudis, (Boixadós 1998, Cruz i cols., 1999), també es coincideix que la variable diversió és la que més grau d'acord mostra.

Les actituds relacionades amb el *fair play* durant la pràctica esportiva dels joves de Mallorca segueix el patró d'altres investigacions (Cruz i cols., 1999), tot i això hem demostrat que una intervenció que sí que influeix sobre els comportaments no ho ha fet sobre les actituds, probablement perquè **els subjectes mostren una tendència a donar respostes socialment desitjables**. Així, quan comprovem els nivells de comportaments abans i després de la intervenció, s'ajusta molt més la correspondència dels resultats dels components del grup experimental entre actituds i comportaments relacionats amb l'esportivitat, una vegada rebuda la intervenció. A l'estudi de Gibbons i Ebbeck (1997), que proposen una

intervenció en diferents estils d'ensenyament, s'obtenen uns resultats, on la intervenció suposa uns increments d'aproximadament un 10 %, en el comportament prosocial, el control moral i la intenció moral. De tota manera, en no utilitzar els mateixos qüestionaris els resultats són difícilment comparables. En canvi, en el nostre estudi gaudim de la possibilitat de poder comparar actituds amb comportaments en temps simultani i sobre els mateixos subjectes, cosa que ens dóna una millor perspectiva per poder abordar la qüestió de la possibilitat de canviar les actituds mitjançant una intervenció (Borràs, Palou, Ponseti i Cruz, 2003).

Probablement el que **hem aconseguit mitjançant aquest estudi és racionalitzar la mesura de les actituds** i comprovar que les expectatives dels subjectes són "a priori" més altes del que haurien de ser, com indiquen Lee i Cook (1990), que sostenen que **en un camp on poden trobar-se implicades avaluacions negatives, els subjectes tenen tendència a donar respostes socialment favorables**.

De cara a futures investigacions, la intervenció hauria d'abraçar altres aspectes com, per exemple, afavorir un clima motivacional més positiu i no sols la creació de situacions de conflicte a resoldre pels entrenadors. Les recomanacions de Boixadós, Cruz, Torregrosa i Valiente (2004) i Ommunsen, Roberts, Lemyre i Treasure (2001), ens descriuen una via per millorar les actituds, igual com els comportaments relacionats amb el *fair play* en establir una font de motivació centrada en la tasca.

Referències

- Armstrong, C. F. (1984). The lessons of sports: Class socialization in British and American boarding schools. *Sociology of Sport Journal*, 1, 314-331.
- Beller, J. M. i Stoll, S. K. (1995). Moral reasoning of high school athletes and general students: an empirical study versus personal testimony. *Pediatric Exercise Science* 7 (4), 352-363.
- Boixadós, M. (1998). *Avaluació del clima motivacional i de les actituds de fairplay en futbolistes alevins i infantils i efectes de l'assessorament psicològic a llurs entrenadors*. Bellaterra: Universitat Autònoma de Barcelona.
- Boixadós, M.; Cruz, J.; Torregrosa, M. i Valiente, L. (2004). Relationship among motivational climate, satisfaction, perceived ability and fair play attitudes in young soccer players. *Journal of Applied Sport Psychology*, 16, 301-317.
- Boixadós, M.; Valiente, L.; Mimbrenro, J.; Torregrossa, M. i Cruz, J. (1998). Papel de los agentes de socialización en deportistas en edad escolar. *Revista de Psicología del Deporte*. 7 (2), 295-310.
- Borràs, P. A.; Palou, P.; Ponseti, F. J. i Cruz, J. (2003). Promoción de la deportividad en el fútbol en edad escolar. Evaluación de los comportamientos relacionados con el Fair Play. A S. Marquéz (Ed.), *Psicología de la Actividad Física y el Deporte: Perspectiva Latina* (pàgs. 207-218). León: Universidad de León.
- Bredemeier, B. J. (1994). Children's moral reasoning and their assertive, aggressive, and submissive tendencies in sport and daily life. *Journal of Sport and Exercise Psychology*, 16, (1), 1-14.
- Brown, A. (1993). *Moral reasoning, motivational orientation, sport experience and participant conduct in sport*. Tesis doctoral. University of Minnesota.
- Coackley, J. J. (1990). *Sport in society: Issues and controversies*. St. Louis: Times Mirror.
- Cooper, W. E. (1982). Association: an answer to egoism. *Journal of Philosophy of Sport*, 9, 66-68.
- Cruz, J.; Boixadós, M.; Capdevila, L.; Mimbrenro, J.; Torregrossa, M. i Valiente, L. (1999). Evaluación del Fairplay en el deporte profesional y de iniciación. A *Participación Deportiva: Perspectiva ambiental y organizacional*. (pàgs. 7-59). Ministerio de Educación y Cultura. Consejo Superior de Deportes. ICD núm. 24.
- Cruz, J.; Boixadós, M.; Torregosa, M. i Mimbrenro, J. (1996). ¿Existe un deporte educativo?: Papel de las competiciones deportivas en el proceso de socialización del niño. *Revista de Psicología del Deporte*, 9/10, 111-132.
- Cruz, J.; Boixadós, M.; Torregosa, M. i Valiente, L. (2000). *Participa amb ells! Assessorament a famílies que participen en competicions escolars*. Barcelona: Ajuntament de Barcelona.
- Cruz, J.; Boixadós, M.; Torregrosa, M. i Valiente, L. (2000). Fairplay y deportividad. A P. Tomás (ed.), *Un gol al futuro: claves del fútbol profesional para el siglo XXI*. (pàgs. 195-215), Madrid: Liga de Fútbol Profesional.
- Cruz, J.; Boixadós, M.; Valiente, L. i Capdevila, L. (1995). Prevalent values in young spanish soccer players. *International Review for the Sociology of Sport*, 36, (3-4), 353-373.
- Cruz, J.; Boixadós, M.; Valiente, L. i Torregrosa, M. (2001). Es perd el fairplay i l'esportivitat a l'esport en edat escolar? *Apunts. Educació Física i Esports* (64), 6-16.
- Fernández, A. i Olmedo, A. (1998). *Plan integral de Juventud 97-98*. Badajoz: Junta de Extremadura: Consejería de Educación y Juventud.
- Gibbons, S. i Ebbeck, V. (1997). The effect of different teaching strategies on the moral development of physical education students. *Journal of Teaching in Physical Education*, 17, 85-98.
- Grineski, S. C. (1989). Childrens, games and prosocial behaviour: Insight and connections. *Journal of Physical Education, Recreation and Dance*, 60, 20-25.
- Gutiérrez, M. (1995a). *Valores sociales y deporte. La actividad física y el deporte como transmisores de valores sociales y personales*. Madrid: Gymnos
- Gutiérrez, M. (1995b). El maestro como promotor de valores sociales a través de la actividad física. A P. L. Rodríguez i J. A. Moreno (eds.), *Perspectivas de actuación en educación física* (pàgs. 45-60). Murcia: Universidad de Murcia.
- Gutiérrez, M. i Montalbán, A. (1994). ¿Qué valores transmite la serie deportiva de dibujos animados *Campeones*? *Revista Española de Educación Física y Deportes* 1(2). 27-33.
- Hahm, C. H. (1990) *Moral reasoning and development among general students, physical education majors, and students athletes*. Tesis doctoral. University of Idaho.
- Lee, M. J. i Cook, C (1990). *Review of the literature on fairplay with special reference to children's sport*. Comunicación presentada al Council of Europe meeting on Fairplay in Children's Sport. Paris: Novembre 1989.
- Lee, M. J. (1993). Moral development and children's sporting values. A J. Whitehead (eds.), *Developmental Issue in children's sport and Physical Education* (pàgs. 30-42). Institute for the Study of Children in Sport.
- Ommunsen, Y.; Roberts, G.; Lemyre, P. i Treasure, D. (2003).

- Perceived motivational climate in male youth soccer: relations to socio-moral functioning sportpersonship and team norm perceptions. *Psychology of Sport and Exercise*, 4, (4), 397-413.
- Palou, P.; Borràs, P. A.; Ponseti, F. J.; García-Mas, A. i Cruz, J. (2003). Comportamientos de Fair play en estudiantes de magisterio de Educación Física. *Revista de Psicología del Deporte* 12 (1), 81-91.
- Palou, P.; Ponseti, F. J.; Gili, M.; Borràs, P. A. i Vidal, J. (2005). Motius per a l'inici, manteniment i abandonament de la pràctica esportiva dels preadolescents de l'Illa de Mallorca. *Apunts. Educació Física i Esports* (81), 5-11.
- Palou, P. (2001). *Hàbits esportius dels joves de Mallorca de 10 a 14 anys*. Tesis doctoral publicada a <http://www.tdx.cesca.es/TDX-0616105-162928/index.html>. Departament Ciències de l'Educació. Universitat de les Illes Balears.
- Ponseti, F. J.; Gili, M.; Palou, P. i Borràs, P. (1998). Intereses, motivos y actitudes hacia el deporte en adolescentes: Diferencias en función del nivel de práctica. *Revista de Psicología del Deporte*, 7 (2), 259-274
- Rainey, D.; Cherilla, K. (1992). Conflict with baseball empires: an observational study. *Journal of Sport Behavior*, 16 (1), 49-59.
- Shields, D. L. i Bredemeier, B. J. (1994). *Character development and physical activity*. Champaign, Illinois: Human Kinetics.
- Stevenson, C. L. (1985). College athletics and "character": the decline and fall of socialization research. A D. Chu, J. O. Segrave i B. J. Becker (eds.), *Sport and higher education* (pàgs. 249-266). Champaign, Ill: Human kinetics.
- Torregrosa, M. i Lee, M. (2000). El estudio de los valores en psicología del deporte. *Revista de Psicología del Deporte*. 9 (1-2), 71-83.
- Viciana, J. i Zabala, M. (2004). El papel educativo y la responsabilidad de los entrenadores deportivos. Una investigación sobre las instrucciones a escolares en fútbol de competición. *Revista de Educación*, 335, 163-187.
- Vieira, J. L. (1993). *Avaliação do desenvolvimento moral de adolescentes em relação a dilemas morais da vida diária e da pratica esportiva*. Tesis doctoral. Universidad Federal de Santa Maria. Brasil.
- Weiss, M. (1993). Psychological effects of intensive sport participation on children and youth: self-esteem and motivation. A A. Cahill i A. J. Pearl (eds.), *Intensive participation in children sport* (pàgs. 36-69). Champaign, Ill: Human Kinetics.